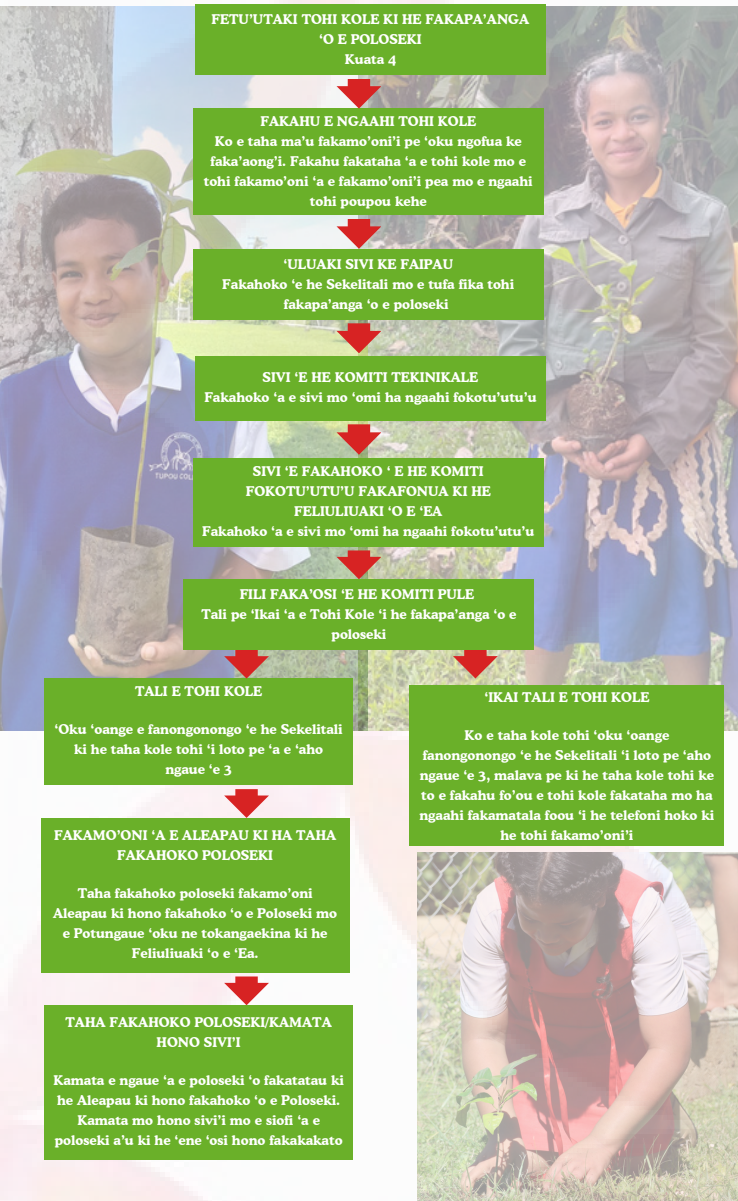

TOHI KOLE KI HE FAKAPA'ANGA 'O E POLOSEKI

8. VAHE'I 'O E PA'ANGA

1. **Tukuange Fakamafai'i** : Ko e pa'anga kuo tali 'oku vahe'i ia fakafou 'i he Potungaue Pa'anga makatu'unga 'i he fakamafai'i 'a e Komiti Pule, fakapapau'i 'oku faka'onga'i 'a e pa'anga 'o hange ko ia 'oku fakamahino'i atu.

9. SIVI'I MO LIPOOTI 'A E POLOSEKI

1. **Ngaahi Lipooti Angamaheni**: 'Oku 'omi 'e he tokotaha fakahoko poloseki ha ngaahi lipooti fakataimim 'o kau ai 'a e fakamatala fakapa'anga mo e tu'unga fakamuimui taha 'a e fakahoko ngaue.
2. **Siofi 'o e ngaahi faitu'u fakahoko poloseki**: Ko e kau Sekelitali fakatahataha mo e Komiti Tekinikale tenau fakahoko ha 'ahi mo hono siofi mo sivi'i ke fakapapau'i 'oku muimui ki he alea pau fakahoko ngaue.
3. **'Atita Fakata'u**: 'Atita tau'ataina kene fakahoko 'a e 'atita ke fakapapau'i 'a e founa ngaue'aki 'a e Sino'i Pa'anga.
4. **Lipooti ki he Kakai**: 'Oku pulusi 'ae lipooti fakata'u ke vahevahe 'a e ngaahi 'ekitiviti fakapa'anga, ngaue 'e 'aonga mo e ngaue fakapa'anga

10. KAU MA'U MONU'IA MEI HE SINO'I PA'ANGA

- Famili Masivesiva
- Kau Toulekeleka
- Kau Uitou
- Kau Faingata'ia
- Sekitoa Tu'ulaveangofua, Ngaahi Kolo & Ngaahi Kulupu
- Kakai Fefine, To'utupu & Longa'i Fanau

FETU'UTAKI MAI:

Va'a Ngaue Feliuliaki 'o e 'Ea
Potungaue MEIDECC
Levolo 3, Fale Sanft
Nuku'alofa, Tonga
Telefoni: 26514

KI HA TOE FAKAIKIKI

VA'A NGAUE KI HE FELIULIUAKI 'O E 'EA POTUNGAUE MEIDECC LAO KI HE SINO'I PA'ANGA 'A TONGA KI HE FELIULIUAKI 'O E 'EA (TCCF)

LANGA HA KAHU'U TU'ULO A MA'A TONGA

1. FAKAMATALA KI HE SINO'I PA'ANGA 'A TONGA KI HE FELIULIUAKI 'O E 'EA

KO E HA E SINO'I PA'ANGA 'A TONGA KI HE FELIULIUAKI 'O E 'EA?

Ko hono fokotu'u 'o e Pa'anga Tokoni ki he Feliuliaki 'o e 'Ea 'a Tonga (na'e 'iloa kimu'a ko e Pa'anga Tokoni ki he Feliuliaki 'o e 'Ea 'a Tonga) na'e fakamatu'oni 'i ia 'e he Kapineti 'i he 2011. Ko e founga fakapa'anga tu'uloa ia ki he 'ea ke poupu'u 'aki 'a e ngaahi polokalama mo e ngaahi poloseki 'oku fakatefito 'i he komiuniti ki hono fakasi'isi'i mo fe'unga mo e feliuliaki 'o e 'ea pea ke fakalahi 'a e 'a e matu'uaki 'o e ngaahi uesia 'o e feliuliaki 'o e 'ea. Ko hono uho, ko e pa'anga ko 'eni 'oku ne tokanga'i 'a e ngaahi fiema'u 'a e ngaahi komiuniti, kulupu, mo e ngaahi sekitoa 'oku faingata'a'ia taha 'i Tonga ni ki he tu'unga 'o e 'ea 'o fakafou 'i he polokalama tokoni ko 'eni.

2. TAUMU'A

Ko e ngaahi taumu'a 'o e Sino'i Pa'anga 'a Tonga ki he Feliuliaki 'o e 'Ea ke:

Tanaki 'a e ngaahi koloa pea mo tataki ke matu'uaki ki he ngaahi ngaue, polokalama pea mo ngaahi poloseki ke faka'ai'ai 'a e ngaahi mahu'inga 'uluaki fakafonua ki he feliuliaki 'o e 'ea, fakasi'isi'i 'a e ala hoko ha fakatamaki pea langa ha fonua tu'uloa.

Pule'i 'a e pa'anga mei he ngaahi ma'u'anga pa'anga fakapule'anga, fakafo'ituitui, ngaahi fonua lalahi, ngaahi fonua 'oku nau poupuu ki Tonga ki he 'enua taumu'a ki he feliuliaki 'o e 'ea mo fakapapau'i 'e tolonga fuloa 'a e Sino'i Pa'anga

Tokoni'i 'a Tonga ke a'usia 'a e ngaahi taumu'a 'o e Konivesio Ngaue 'a e Ngaahi Pule'anga Fakatahataha Fekau'aki mo e Feliuliaki 'o e 'Ea (UNFCCC), Konivesio 'a e ngaahi Pule'anga Fakatahataha Fekau'aki mo e Fa'ahinga 'o e Me'amo'ui Kehekehe, Konivesio 'a e ngaahi Pule'anga Fakatahataha ke Matu'uaki 'a e Kakaa 'a e Kelekele mo e ngaahi Konivesio kehe felava'i mo e 'ea.

3. NGAHI MAHU'INGA 'ULUAKI FAKAFONUA KI HE FELIULIUAKI 'O E 'EA KI HE SINO'I PA'ANGA.

Ko e ngaahi taumu'a ni 'oku fakaha atu ia he ngaahi tohi fakamatala ki he Feliuliaki 'o e 'ea.

- Tu'utu'uni ngaue fakafonua ki he Feliuliaki 'o e 'Ea
- Palani Fakafonua 'a Tonga ki he Feliuliaki 'o e 'Ea mo e ngaahi fakatamaki fakaenatula (JNAP)
- Ngaahi Tukupa Fakafonua 'a Tonga ki he Alepau Palesi (NDC)
- Palani Fokotu'utu'u ngaue 'a Tonga ki he Fakalakalaka 'oku si'isi'i 'a 'ene tukuange atu e ngaahi kasa fakatupunga e feliuliaki 'a e 'ea (LT-LEDS)
- Mo e ngaahi 'isiuu kehekehe pe felave'i mo e feliuliaki 'o e 'ea.

4. FA'UNGA PULE'I 'O E SINO'I PA'ANGA

Ko e Sino'i Pa'anga ki he Feliuliaki 'o e 'Ea 'a Tonga 'oku muimui ia ki he fa'unga pule ke ha ki tu'a mo taliui ki he;

Komiti Pule (MC)

Pule'i 'a e Sino'i Pa'anga 'o fakatatau ki he Lao Sino'i Pa'anga 'a Tonga ki he Feliuliaki 'o e 'Ea, 'oatu 'a e fale'i fakapotopoto fakalukufua ki hono 'inivesi mo fakalele 'o e Sino'i Pa'anga, fakangofua, fakafepaki', pe fakangata 'a e ngaahi poloseki, taliui mo fai 'a e ngaahi me'a kehe kotoa pe 'oku hoko fakatu'upakee pe 'oku lelei ki hono fakahoko 'o e ngaahi taumu'a 'o e Sino'i Pa'anga.

Komiti 'Inivesi (IC)

Fale'i mo lipooti ki he MC 'a e ngaahi founga 'inivesimeni ke pule'i fakapotopoto 'aki 'a e ngaahi koloa 'o e Sino'i Pa'anga. Fokotu'u mo tauhi 'a e tu'utu'uni 'inivesimeni ki he Sino'i Pa'anga. Siofi 'a e ngaahi tafa'aki fakapa'anga 'o e Sino'i Pa'anga pea fakapapau'i 'oku muimui totonu ki he ngaahi fiema'u fakapa'anga 'a e pule'anga mo e kau tokoni fakapa'anga, lipooti mo e taliui.

Komiti Fokotu'utu'u Fakafonua ki he Feliuliaki 'o e 'Ea (NCCCC)

Fakakaukau'i 'a e ngaahi fokotu'u 'a e Komiti Fakatekinikale, 'oatu 'a e ngaahi fokotu'u ki he MC 'i hono fakangofua 'o e ngaahi tohi kole poloseki, fakapapau'i 'a e fangaue'aki fakafonua 'o e ngaahi ngaue kotoa pe fekau'aki mo e CC pea fakapapau'i 'oku ola lelei & lelei hono ngaue'aki 'o e Sino'i Pa'anga.

Komiti Fakatekinikale (TC)

Siofi 'a e ngaahi tohi kole 'o e poloseki ki he taau, malava ke fakahoko mo tolonga. 'Oatu 'a e ngaahi fokotu'u ki he CC ki hono tali pe 'ikai tali 'o e ngaahi kole poloseki pea 'oatu 'a e ngaahi fokotu'u ki he MC ki he founga 'e lava ke fakalelei' ai 'a e ngaahi founga ngaue 'o e Pa'anga Tokoni.

Komiti Launga (CC)

Fakapapau'i 'oku 'ata ki tu'a pea tokanga'i 'a e ngaahi launga fekau'aki mo e ngaahi ngaue ki he Sino'i Pa'anga. Fakatoto'i 'a e ngaahi launga kuo fakahu, fakatonutonu 'i he vaha'a 'o e ngaahi paati/sino 'i he malumalu 'o e lao, 'oatu 'a e ngaahi fokotu'u ki he MC.

Sekelitali 'o e Sino'i Pa'anga (SEC)

Fokotu'utu'u ha ngaahi ngaue ki he feliuliaki 'o e 'ea, fakamalohi'i 'a e ivi malava fakafonua ki hono pule'i fakahoko 'a e ngaahi ngaue fakasekelitali ki he MC pea mo e TC ki hono tali mo fakahoko ha poloseki. Pule'i 'a e me'afua fakahoko ngaue, siofi, sivi'i mo e lipooti 'i he ngaahi ngaue mo e tufaki 'o e Sino'i Pa'anga.

5. SINO'I PA'ANGA & NGAHI KOLOA

'Oku kau 'i he Sino'i Pa'anga ha ngaahi tokoni fakapa'anga mei he ngaahi ma'u'anga tokoni ko 'eni;

- Pa'anga 'a e Pule'anga kuo vahe'i:** Ngaahi tokoni mei he Pule'anga Tonga
- Kau Tokoni Taautaha:** Ngaahi tokoni mei he Pisinisi 'i Tonga ni mo e ngaahi komiuniti
- Ngaahi ma'u'anga mei ha ongo faha'i mo ha ngaahi faha'i:** Tokoni mei he ngaahi Kautaha fakavaha'anga Pule'anga
- Ngaahi ma'u'anga kehe

Ko e Sino'i Pa'anga 'oku ngaue'aki ia fakataha mo e tukupa ke ngaue ha ki tu'a pea mo ngaue totonu ke fakapapau'i 'oku tokoni 'a e pa'anga ki Tonga ki he ngaahi polokalama fekau'aki mo e feliuliaki 'o e 'ea.

6. NGAHI 'AKAUNI PANGIKE 'A E SINO'I PA'ANGA

'Oku ngaue'aki 'a e Sino'i Pa'anga 'i he ongo tefito'i 'akauni 'e ua:

- 'Akauni Fakatupu :** Fakatefito ki he ngaahi 'inivesimeni, 'o fakatatau ki hono tataki 'e he tu'utu'uni kuo fakangofua 'e he Pa'anga Tokoni, ke fakalahi 'a e ngaahi ma'u'anga tokoni ki he lele loloa mo tu'uloa.
- 'Akauni Ngaue:** Poupu'u 'a e ngaahi fiema'u fakavavevave 'o kau ai; Ko e pa'anga 'oku 'ikai vahe'i ki he 'Akauni 'Enitaumeni 'oku fakafoki mai mei he ngaahi 'inivesi 'enitaumeni, kau ai 'a e tupu mo e ngaahi tokoni 'oku fakataumu'a ki he ngaahi taumu'a 'oku 'ikai ko ha 'inivesimeni, 'o fakatatau ki he Lao.

7. FOUNGA FAKAPA'ANGA

TOHI KOLE KE FAKAMO'ONI

